Svar till dr A. H. WESTERGÅRD.

Af

HENR. MUNTHE.

Med anledning af förestående, till mig adresserade genmål vill jag inskränka mig till nedanstående korta svaromål, i det jag hänvisar den intresserade till min uppsats.

Då NATHORST och HOLMSTRÖM redan i början af 1870-talet beskrifvit sin leras såväl petrografiska beskaffenhet som geologiska och topografiska uppträdande på ett sådant sätt, att, i stort sedt, identiteten med dr WESTERGÅRDS 1906 beskrifna »platålera» torde vara själfklar äfven för geologer, som icke besökt de ifrågavarande förekomsterna, hade det enligt min mening varit dr WESTERGÅRDS skyldighet att omnämna NATHORSTS och HOLMSTRÖMS resultat. Att så icke skett, tyckes af genmålet hafva berott därpå, att dessa forskare till sin lera i någon ringa mån hänfört äfven icke platåartadt uppträdande glaciallera (HOLMSTRÖM senare dessutom marin lera) och därför icke »distinkt särskilt platåleran sådan den af mig (WESTERGÅRD) karakteriserats». Men att så skulle ha skett, är väl ändock bra mycket begärdt. Det är i min tanke vackert så, att de vid sagda tidpunkt utskilt leran såsom en fossilfri glacial sötvattenslera, som förekommer »ofta på toppen af de högsta kullarna i trakten» (NATHORST 1872), bäst utbildad inom traktens högst belägna fält, hvaremot den tyckes saknas i dällderna (HOLMSTRÖM 1896) o. s. v. Icke kan man väl rimligtvis begära, att de på 1870-talet skulle ha beskrifvit leran såsom *issjölera*. Där- emot synes det, som om de ganska väl kunnat kalla den t. ex. kull- lera (se det sist anförda citatet ur NATHORST), backlera eller fältlera (se HOLMSTRÖMS uttalande), ja hvarför icke rent af »platålera», hvil- ken är att anse blott såsom en så att säga topografisk afart af deras glaciallera eller hvad man nu benämner *issjölera*.

När dr WESTERGÅRD säger det vara tydligt, »att det på glacial- geologiens dåvarande ståndpunkt ej varit honom (NATHORST) möjligt att hålla denna lera isär från andra skånska stenfria leror», förbiser han, att NATHORST i sin uppsats skilt den ifrågavarande leran från »den af mig (NATHORST) eftersökta sötvattensleran» med arktiska väx- ter m. m., hvilken han anser vara yngre än den förra. Vidare lider det icke minsta tvifvel, att NATHORSTS ovanliga skarpblick redan 1872

kunde skilja den meranämnda leran äfven från andra skånska stenfria leror, såsom postglacial svåmlera och marin lera, åtminstone skalförande sådan.

Att NATHORST ställvis trott sig finna morän öfverlagrande leran, är ett stöd för det af mig i min uppsats påpekade förhållandet, att det gifves issjölera »platålera» p. p.) af olika ålder, något som dr WESTERGÅRD synes ha förbisett, hvilket bl. a. framgår däraf, att han betviflar min uppgift om »platålerans» förekomst äfven inom mellersta Skåne. Detsamma gäller om den fossilförande sötvattensleran och dess relation till oliktidig insjölera m. m.

Hvad angår dr WESTERGÅRDS och min olika mening om »platålerans» uppkomstsätt, erkänner jag, att jag delvis missuppfattat dr WESTERGÅRDS uttalanden, och beklagar. att jag därigenom råkat missstyda dem. Meningsskiljaktigheten visar sig nu, efter hans närmare utläggning, i hufvudsak vara den, att han antager tillvaron af ett isdämt eller delvis isomgärdadt bäcken för hvarje eller så godt som hvarje förekomst af »platålera», medan jag håller före, att det i allmänhet varit vidt utbredda insjöar, af hvilkas bottengrund och dem omgifvande dödis lerafsättning för sig gått. Jag vill visserligen icke förneka, att dr WESTERGÅRDS tolkning kan äga giltighet i undantagsfall; men lerans vanligtvis homogena karaktär — ofta utan inblandning af gröfre sand, grus eller block — dess stundom ej obetydliga mäktighet m. m. synas mig tala emot afsättning i dylika smärre, sannolikt under endast kort tid existerande sjöar, omgifna af dödis, som gifvetvis måste ha varit rikligt bemängd med yt- och inre moränmaterial. — Jag anser min uppfattning bestyrkt bl. a. däraf, att stora issjösystem förefunnits äfven inom områden, där platålera uppträder.

Denudationens roll vid »isoleringen» af platålerförekomster har jag ingalunda tillmätt sådan stor betydelse, som dr WESTERGÅRD tyckes tro, såsom framgår af min uppsats, sid. 14.

Dr WESTERGÅRDS anmärkning mot den omfattning, jag gifvit begreppet issjösediment, förefaller mig något oklar. Just därför att den ifrågavarande »platåleran» låter sig skiljas såsom en issjölera från eventuellt platåartadt uppträdande leror af annat slag, anser jag benämningen issjölera o. s. v. bättre. En konsekvens af dr WESTERGÅRDS förslag vore, att man borde benämna issjölera, som förekommer på slätter och i dalar, slättlera resp. dallera, och det vore ju föga tilltalande.

Hvad slutligen beträffar dr WESTERGÅRDS utläggning med anledning af mitt uttryck »signal till hastigt uppbrott», vill jag säga, att detta verkligen icke innebär något klander mot »uppbrottet» i och för sig — ty detta var, antar jag, en sak mellan dåvarande chefen för S. G. U. och dr WESTERGÅRD — utan klandret gällde *hastigheten* vid uppbrottet, hvarigenom dr WESTERGÅRD, såsom jag med orätt förmodade, glömde att taga hänsyn till NATHORSTS och HOLMSTRÖMS förut omordade inlägg i lerfrågan. »Snedvidningen» af issjöfrågan gäller heller icke så mycket dr WESTERGÅRD som fastmer BOBECK, såsom f. ö. torde framgå af min uppsats.

Dr WESTERGÅRDS påstående, att HOLST och BOBECK å bl. Söfdeborg »särskilt» »platålera» redan före min ditkomst, är »sanning med modifikation», i det att detta särskiljande genomfördes blott såtillvida som man rent petrografiskt skiljer hvarfvig lera eller glaciallera från annan lera, grus o. s. v., något som också torde framgå redan af min uppsats (sid. 9).